

Gydant Europos sukeltą migreną: Bažnyčios indėlis

FLAMINIA GIOVANELLI

Visų pirma norėčiau padėkoti organizatoriams už kvietimą pasisakyti tokioje įdomioje ir tam tikra prasme „eksperimentinėje“ konferencijoje.

Tiek daug garbių (ir jaunų) pranešėjų bei klausytojų mane truputį baugina, bet turiu labai daug priežasčių džiaugtis, kad esu čia, nuostabioje vietoje, todėl labai pasistengsiu, kiek tik leis prastos anglų kalbos žinios.

Daug ryšių

Iš tikrųjų galėčiau surasti nemažai ryšių tarp šios vietos, temos, kuria buvau paprašyta kalbėti, ir savęs pačios. O žmogaus gyvenimas yra sudarytas iš santykių ir ryšių, ir juos aptikus, kasdieniai žmogiški įvykiai įgyja ypatingą prieskonį ir prasmę.

1. Mes esame Thomo Manno vasarvietėje Nidoje. Tai man iškart primena kitą mažą miestelį Italijoje, kur Thomas Mannas jaunystėje praleido labai vaisingą laiką ir kur aš taip pat leisdavau nemenką metų dalį, ir dabar leidžiu. Tas mažas miestelis, pilnas prisiminimų apie du brolius Mannus, yra Palestrina, kur Thomas praleido 1897 m. vasarą. Kaip tik tame miestelyje po keturiasdešimties metų (1947 m.) jis leido savo *Daktaro Fausto* protagonistui muzikantui Adrianui Léverkiūnui susitikti demoną.

2. Kita sąsaja, neabejotinai lėmusi mūsų konferencijos temos pasirinkimą, yra Thomo Manno rūpestis Europa kaip kultūriniu dariniu. Šis rūpestis išreikštas daugeliu išpėjimų Europai, kurią jis laikė vieninteliu

priešnuodžiu nuo vokiečių nacionalizmo, ir ypač dviem garsiomis jo prakalbomis jaunimui, pasakytomis kaip tik tais metais, kai vasarodavo Nidoje.

3. Kalbėdama apie Europą, negaliu neprisiminti savo europietiškos jaunystės. Tai dar viena sąsaja asmeniškai su manimi. Aš netgi priklausau pirmajai naujųjų europiečių kartai, jei galima taip sakyti, nes gyvenau Briuselyje nuo 1958 iki 1965 m.! Mano tėvas buvo Europos kūrimo pionierius, o aš ir mano klasės bendramoksliai, vos šešių skirtingų tautybių, buvome Briuselio europinės mokyklos pionieriai. Tuo metu Europa nekėlė migrenos, mums buvo smalsu atrasti savo bendramokslų kultūrą, kalbas ir skirtingą gyvenimo būdą, galbūt nesąmoningai mėgaujantis atmosfera, sukurta Europos Bendrijos įkūrėjų idealų.

4. Galiausiai dar svarbesnė sąsaja su pačiais mano pranešimo teigimais yra ryšys tarp Europos ir Katalikų Bažnyčios, kuriai turėjau garbės ir džiaugsmo tarnauti 43 metus. Šis ryšys buvo labai tvirtas XX a., kai Popiežiai, pradėdant Benediktu XV Pirmajame pasauliniame kare, visada stengdavosi nešti žemynui taiką. Po Antrojo pasaulinio karo jie ypač pradėjo skirtingais būdais reikšti tvirtus europietiškus įsitikinimus. Toks uolus rūpestis Europa gali būti regimas trimis kryptimis: dvasinės Europos vienybės; europietiškos tapatybės svarbos; tankaus Katalikų Bažnyčios institucijų tinklo Europos lygiu.

Dvasinė Europos vienybė buvo pagrindas Pal. Pauliui VI paskelbti šv. Benediktą, Pijaus XII jau sveikintą kaip „Europos tėvą“, Europos globėju. Tai įvyko 1964 m. spalį, ir kaip tik ta proga Popiežius Paulius palinkėjo, kad „šiandienos žmonėms, tiems, kurie gali veikti, ir tiems, kurie gali tik trokšti, dvasinės Europos vienybės idealas būtų neliečiamas ir šventas ir kad jiems nepristigtų pagalbos iš aukštybių jį realizuoti praktiškai ir sėkmingai“.

Šv. Jono Pauliaus II pozicija šiuo klausimu buvo dar ryžtingesnė, mat jis buvo kilęs iš Rytų. Gerai žinoma, koks atkaklus jis buvo šiuose debatuose ir kaip vaizdingai apie tai pasisakydavo. Jis labai dažnai kalbėdavo, kad Europai svarbu alsuoti „abiem plaučiais“, o vienoje ilgiausių kalbų šia tema, kreipdamasis į Europos Parlamentą 1988 m., kai Europos Bendrija vienijo 12 šalių, jis sakė: „Kitos tautos tikrai galės prisijungti prie šiandien čia susirinkusiųjų. Būdamas visuotinės Bažnyčios Vyriausiasis Ganytojas ir pats kilęs iš Rytų Europos bei žinodamas slavų tautų, kito mūsų bendros tėvynės Europos „plaučio“, siekius, linkiu Europai, noriai sau suteikiančiai

laisvas institucijas, vieną dieną pasiekti tikrąjį mastą, duotą jai geografijos, o dar svarbiau, istorijos.“ Po metų, griuvus Berlyno sienai, Šventojo Jono Pauliaus linkėjimas išsipildė.

Antroji kryptis yra europietiškosios tapatybės svarba, ar tiksliau: europietiškosios tapatybės pažinimo ir poreikio atvirai ją reikšti svarba. Trumpai tariant, tai yra klausimas apie „krikščioniškas šaknis“ ir norą paminėti jas Europos Konstitucijoje (kurio buvo atsisakyta). Toks reikalavimas nekilo ir nekyla vien iš Katalikų Bažnyčios. Ji palaikė ir tebeplaikoma nemažai pasauliečių intelektualų, o daugiau ar mažiau sąmoningai – ir nemenka dalis Europos žmonių.

Debatai dėl to, ar paminėti „krikščioniškas šaknis“ greta jau minimos Graikijos-Apšvietos tradicijos, sukėlė debatus, pavadintus „absurdiškais“. Nepripažinti krikščioniškų Europos šaknų – tai lyg atmesti visuomeninį krikščionybės vaidmenį, atsisakyti bendrumo su Europos religine tradicija, o galiausiai tai keltų grėsmę ir pačiai demokratijai, „vertingumas auga ar smunka drauge su vertybėmis, kurias ji įkūnija ir skatina“. Galiausiai pasirinkimas priešintis Europos krikščioniškajai tradicijai ar ją ignoruoti, „užuot palaikius su ja dialogą“, gali būti laikomas ir „nebrandumo, jei ne silpnumo, ženklu“. Man asmeniškai baugu, kad net jei ši silpnybė nėra vienintelė dabartinės Europos krizės dėl migracijos reiškinio priežastis, ji bent jau yra vienas iš ją sukėlusių dalykų.

Galiosiausiai trečioji kryptis, kuria galime ieškoti glaudaus ryšio tarp Katalikų Bažnyčios ir Europos, yra Bažnyčios institucijų tinklas, oficialus arba spontaniškas, orientuotas į religinius arba sociopolitinius žemyno reikalus. Jo tikslas – formaliai ir konkrečiai išlaikyti sąsają tarp Bažnyčios vienoje pusėje ir Europos tautų ir institucijų kitoje. Aš paminėsiu tik svarbiausias. Bažnyčios lygyje stambiausia institucija yra Europos vyskupų konferencijos taryba (CCEE), kurią sudaro 45-ųjų šalių atstovai. Tarp kitų tikslų Taryba taip pat siekia „ekumeninio bendradarbiavimo krikščionių vienybės labui“, teikdama gyvą Bažnyčios liudijimą Europos visuomenėje. Tyčia prisiminiau šią instituciją, nes ji gimė dėl kardinolo Rogerio Etchegaray, ilgamečio mano viršininko, vizijos ir įžvalgumo. Kadangi Europos sutartyse nenumatyta, kad Bažnyčios dalyvautų kaip „stebėtojos“ – kaip Europos Taryboje, kur šitokį vaidmenį gavęs Šventasis Sostas nuo 1970 m. veikia labai intensyviai, tik 1980 m., metai po pirmųjų Europos rinkimų, aštuoni Europos Ekonominės Bendrijos valstybių narių vyskupai sukūrė

COMECE, siekdami „perduoti Europos institucijoms ir valdžiai valstybių narių vyskupų konferencijų nuomonę ir požiūrį Europos integracijos klausimais“.

Reikia atkreipti dėmesį ir į tai, kad diplomatiniai santykiai tarp Šventojo Sosto ir Europos Ekonominės Bendrijos buvo užmegzti 1970 metais: dar vienas ženklas, kokia buvo Bažnyčios svarba, kuriant Europą. Be „oficialiųjų“ institucijų, dar esama kitų, „spontaniškesnių“. Paminėsiu tik vieną, nes daugelį metų gerai išmaniau jos veiklą: Europos teisingumo ir taikos komisijų konferencija.

Migrenos gydymas: simptomai

Gydant bet kokią ligą, pirmiausia reikia nupasakoti simptomus, kurie Europoje daugiau ar mažiau pastebimi. Jie mums prieš akis, visi juos žinome. Nepaisant to, pamėginsiu kai kuriuos įvardyti, nes tai pirmasis žingsnis link vadinamojo Bažnyčios socialinio mokymo dvasių skyrimo proceso. Proceso, kurį gerai išmaniau ir kuriame paeiliui kontempliuojami trys etapai: matyti; spręsti ir veikti.

Reikia dviejų prielaidų: visame mūsų pasaulyje šiandien dominuoja globalizacijos reiškiny, tad manau, galvą mums skauda labiausiai nuo šio reiškinio, kuris, šv. Jono Pauliaus II žodžiais, „*a priori* nėra nei geras, nei blogas. Jis bus toks, kokį jį padarys žmonės“.

Antroji prielaida: drįsčiau sakyti, kad Europa yra migrena savaime, pradedant vien nuo to, kaip sunku ją apibrėžti. Popiežius Benediktas XVI, rimtas Europos tapatybės klausimų tyrinėtojas, šitaip atsako į klausimą, kas yra Europa: „Europa nėra žemynas, kurį galima būtų suvokti aiškiai geografiškai; tai greičiau kultūrinė ir istorinė sąvoka.“ Benedikto XVI – Josepho Ratzingerio – požiūriu, Europa savo piliečiams teikia būdą sugyventi skirtingoms tautoms, remiantis sutartine tikėjimo ir proto tvarka. Būtina kuo stipriausiai pabrėžti tokio derinio svarbą. Popiežiaus Benedikto požiūriu, pozityvistinė prieiga prie gamtos ir proto yra nepaprastai svarbus žmonijos pažinimo metodas, bet savaime jo nepakanka, kad aprėptų „visą žmogiškosios būklės mastą“, o ypač jis negali iki galo išreikšti Europos atvejo, nes jos kultūra „radosi iš Jeruzalės, Atėnų ir Romos susitikimo – iš Izraelio tikėjimo į Dievą, graikų filosofinio proto ir Romos teisinio mąstymo susitikimo“. Būti vertiems šitokio turtingo kultūrinio paveldo – kaipgi nebus galvos skausmas!

Grįžtant prie simptomų – tik keli pavyzdžiai:

1. Nė nereikia žiūrėti į painią *Eurostat* interneto svetainę, kad pastebėtume Europos senėjimo krizę ir gyventojų skaičiaus mažėjimą. Gana prisiminti dabartinės mūsų šeimas ir pagalvoti apie neįtikėtinas žinias: Vokietijoje trūksta pribuvėjų ir mokytojų! Štai dėl ko Popiežius Pranciškus sakė: „Europa yra pavargusi ir pasenusi močiutė, nebevaisinga ir nebegyvybinga.“ 2015 m. buvo 738 milijonai europiečių, bet prognozės rodo, kad 2030 m. jų bus 734 milijonai, o 2050 m. – 707 milijonai.

2. Ekonominės nelygybės augimas Europos šalių viduje ir tarp Europos Sąjungos šalių narių yra kitas simptomas. Tai kelia ypač didelį nerimą, turint galvoje, kad Lisabonos sutartyje rašoma: „Sąjunga siekia Europos, kurioje vystymasis būtų tvarus, pagrįstas subalansuotu ekonomikos augimu ir stabiliomis kainomis, didelio konkurencingumo socialine rinkos ekonomika, kuria siekiama visiško užimtumo ir socialinės pažangos, bei aukšto lygio aplinkos apsauga ir aplinkos kokybės gerinimu. Ji skatina mokslo ir technikos pažangą. Ji kovoja su socialine atskirtimi ir diskriminacija bei skatina socialinį teisingumą ir apsaugą, moterų ir vyrų lygybę, kartų solidarumą ir vaiko teisių apsaugą.“ Žiūrint vien į uždarbio skirtumus, akivaizdu, kad pasiekti tokių tikslų Europai sekasi sunkiai. Pastarojo meto duomenys rodo, kad 20 proc. turtingiausių europiečių uždirba penkis kartus daugiau negu 20 proc. neturtingiausiųjų. Tuomet nestebina tai, kad dirbantys europiečiai, ypač jauni, nuolat kraustosi iš vienos šalies į kitą, ieškodami geresnio atlygio, jei ne tiesiog apskritai darbo. Nė nekalbant apie vaikus, kuriems gresia skurdas: jų yra milijonu daugiau negu prieš dešimt metų!

3. Pernai sausio mėnesį paskirtas Jungtinės Karalystės Vienatvės ministras, regis, yra dar vienas akivaizdus mūsų migrenos simptomas. Ar tai nėra svarbus išplitusių socialinių negerovių ženklas? 14 proc. Didžiosios Britanijos gyventojų dažnai arba visada jaučiasi vieniši (ir tai turi ekonominių padarinių, regis, JK darbdaviams kainuoja iki 3,5 milijardų JAV dolerių per metus). Tai yra „liūdna šiuolaikinio gyvenimo tikrovė“, aptinkama ne tik Europoje, jei, pavyzdžiui, trečdalis vyresnių negu 45 metų Amerikos piliečių jaučiasi vieniši. Nepaisant to, Europoje tai ypač šokiruoja, turint galvoje, kad gyventojų tankumas čia dar gana didelis, o kultūra „santykinė“, palaikoma daugybės mažų ir vidutinio dydžio miestelių tinklo, kuriame gyventojams įprasta bendrauti tarpusavyje.

4. Paskutinis simptomas, kurį paminėsiu, yra panašus į ankstesnįjį, bet sudėtingesnis. Tai yra baimės jausmas, plintantis po Europą. Daugelio Europos šalių patirti teroristų išpuoliai, visame žemyne juntama terorizmo grėsmė, pramonės revoliucija 4.0 ir numanomos darbo pasaulio permainos, dėl kurių neišvengiamai daugelis neteks darbo, jausmas, kad auga nusikaltamumas, sustiprinamas žiniasklaidos (mano šalyje per žinias pranešama, kad kasdien nužudoma bent viena moteris!), prastėjanti infrastruktūra (nugriuvus Morandžio tiltui Genujoje, visi italai bijo eiti bet koku tiltu arba po bet kokia galerija), gerai žinoma migrantų krizė – tai tik kelios priežastys, regis, pagrindžiančios tokį baimės jausmą. Problema ta, kad visa tai persikėlė į nemenką Europos elektorato dalį ir skatina „gynybinę retoriką“ bei „apeliavimą į baimę“ ir įgyja pavojingą rezonansą.

Galiausiai: neturiu galimybės žinoti *Brexit* priežasčių, bet gana aišku, kad šis įvykis yra ryškus, jei ne pats ryškiausias Europos sukeltos migrenos simptomas!

Migrenos gydymas: mėginimas rasti migrenos priežastis

Antrasis dvasių skyrimo proceso etapas yra situacijos *vertinimas*, šiuo atveju, mėginimas suprasti, kokia yra simptomų kilmė. Žinoma, tai bus labai skubota apžvalga, galbūt nepakankama ir neišsami. Nepaisant to, ypatinga perspektyva, kuria žvelgiu į šį klausimą, galbūt bent šiek tiek padės suprasti ligą.

1. Neįmanoma nurodyti vienintelės gyventojų skaičiaus mažėjimo priežasties. Šiaip ar taip, kaip visada, priežasčių yra ne viena. Nepaisant to, apibendrinama sakytčiau, kad Europoje patiriame visuotinę egzistencinę fragmentaciją, lydimą tam tikros ateities baimės. Tai susiję su visais visuomenės sektoriais, bet ypač aktualu kalbant apie šeimą, kur atsiranda nauji žmonės (bent anksčiau taip būdavo!). Ir neabejotina, kad „Europai būdinga šeimos krizė ir net šeimos sampratos apskritai nykimas“. Toks nykimas, pastebėtas šv. Jono Pauliaus II 2003 m., nuo tada negalėjo būti sėkmingai įveiktas, nepaisant to, kad jauni žmonės (Italijoje 70 proc.) vis tiek laiko šeimą viena svarbiausių atramų savo gyvenime, ir didelė jų dauguma (Italijoje 94 proc.) pritaria vaikų, turinčių šeimų, finansavimui, o daugelis jų (40 proc. Italijoje) norėtų turėti daugiau negu du vaikus. Šeimos klausimas esminis Katalikų Bažnyčiai, kaip rodo ir du sinodai šeimos klausimais, surengti Vatikane 2014 ir 2015 metais, praėjus 35 metams po pirmojo, surengto

1980 metais. Taigi, 2015 metais, vos prieš keletą metų, vyskupai norom nenorom pastebėjo augantį kraštutinį individualizmą, kuris silpnina šeimos ryšius ir dėl kurio kiekvienas šeimos narys imamas laikyti izoliuotu vienetu. Bet, kita vertus, vyskupai taip pat pastebėjo iš išorės šeimoms kylančius sunkumus: jos „dėl institucijų abejingumo ar per menko dėmesio dažnai jaučiasi paliktos likimo valiai. Visur akivaizdūs neigiami padariniai visuomeninei sąrangai – demografinė krizė, pedagoginiai sunkumai, nenoras priimti negimusią gyvybę“.

2. Einant prie antrojo simptomo, nereikia nė įrodinėti, kokių galimai grėsmingų padarinių gali turėti auganti nelygybė. Gali būti sunku galutinai apibendrinti tokį sudėtingą klausimą, mokslškai tiriamą viso pasaulio specialistų, tačiau nepaneigiama, kad ši konkreti situacija taip pat, jei ne visų pirma, susijusi su moralės sfera. Augantis atotrūkis tarp finansinės veiklos ir tikrosios ekonomikos (darbo, gamybos) bei „gruoboniškos spekuliacijos tendencijos“ tapo vis akivaizdesnis praėjusios finansų ir ekonomikos krizės atveju. Šioje situacijoje, jei pavyksta susitarti dėl didesnio tarptautinio reguliavimo poreikio, aiškiai pasimato, kad ekonomikai, kaip bet kuriai kitai žmonių veiklos sričiai, „kad tinkamai funkcionuotų, reikia etikos“ ir, pridurčiau, „ne kokios nors etikos, bet žmogui draugiškos etikos“, kitaip pinigai valdys, o ne tarnaus. Svarbiausia, kad dabartinė žmogaus asmens samprata ribota, „nes žmogus suprantamas individualistiškai ir visų pirma kaip vartotojas, kurio pelningumo matas pirmiausia yra jo ar jos piniginių pajamų optimizacija“. Bet iš tikrųjų esminės žmogaus savybės yra protas, nepasiduodantis redukcioniškai bazinių poreikių sampratai, taigi, žmonėms mainantis prekėmis visada veikia daugiau negu vien materialios prekės, pavyzdžiui, pasitikėjimas ir padorumas. O tai juk susiję su moralės sfera!

Globalizacijos sąlygomis pasaulyje tokie svarstymai galiotų visur, bet jie ypač aktualūs Europai, nes mūsų tradicijos, taip pat ir ekonominės, buvo visai kitokios.

3. Kalbėdama apie trečiąją migrenos ženklą, išplitusias negeroves, norėčiau nurodyti svarbiausią priežastį, kuri, man regis, jas sukėlė. Kaip daugelis mūsų amžininkų, Europos vyrai ir moterys sudaro įspūdį, kad patys yra vienintelis gyvenimo matas. Tai gali atrodyti laimėjimas, bet galiausiai pasitenkinimo jis neteikia. Prie jausmo, kad žmonės yra apėmęs narcisizmas ir todėl jie dažnai linkę į depresiją, prisideda daug priežasčių (7 proc.

Europos gyventojų serga šia liga, o Europos Sąjungos šalyse – net 26 proc.). Norėčiau paminėti tik dvi šios negerovės išraiškas. Pirmoji – didelė galia, teikiama naujųjų technologijų, taip išplitusių Europoje, kurių laimėjimais turime džiaugtis, bet „šiuolaikinis žmogus nemokomas tinkamai naudotis galia“ ir pamiršta, kad „mes nesame Dievas“. Antroji – išvešėjusi mūsų „teisių kultūra“. Žinoma, mes, europiečiai, privalome didžiuotis savo teisine kultūra, gimusia, ar tiksliau – „atgimusia“ po Antrojo pasaulinio karo, bet reikia sutikti ir su tuo, kad joje žmogus atsidūrė perdėtai centre. Sekuliariame pasaulyje jis pamažu virto visiškai „savarankišku“ individu, o tai neatitinka pačios žmogiškos būtybės prigimties.

4. Galiausiai norėčiau apsvarstyti baimės jausmą, patiriamą daugelio europiečių. Mano nuomone, jis susijęs su daugelyje Europos šalių juntama istorinės sąmonės netektimi, taigi, ir su baime netekti europietiškos tapatybės. Istorinės sąmonės klausimas Europoje labai painus dėl iš praeities paveldėto painumo, dar labiau apsunkinamas žemyne pastebimo paradokso. Europoje kai kurias tautas kamuoja atminties perteklius, o kitas – savanoriškas atminties stygius. Abiem atvejais tai degradavęs santykis su istorija. Tai turi įtakos ne vien sugebėjimui žvelgti į ateitį, bet ir atsakomybei už dabartį, o galiausiai tai turi įtakos baimei netekti kultūrinės tapatybės. Todėl šv. Jonas Paulius II iš savo perspektyvos kalbėjo apie „krikščioniškosios atminties ir krikščioniškojo paveldo praradimą“, lydimą tam tikro „praktinio agnosticizmo ir religinio abejingumo“ ir pridūrė, kad „daugelis europiečių atrodo gyveną be dvasinių šaknų ir tarsi įpėdiniai, iššvaistę istorijos jiems patikėtą palikimą“. Dar stipresniais ir iš dalies pesimistiškesniais žodžiais Popiežius Benediktas kalbėjo apie „keistą neapykantą sau“, būdingą Europai ir Vakarams, kurios „negalime laikyti jokia kitokia, kaip tik patologiška“. „Kad išgyventų, – kalbėjo Popiežius Benediktas Italijos senate, – Europai reikia iš naujo kritiškai ir nuolankiai priimti save.“

Katalikų Bažnyčios indėlis į gydymą

Pasiekėme paskutinį dvasių skyrimo proceso etapą: veiksmą.

Nuo pat pranešimo pradžios ne sykį minėjau vadinamąjį Bažnyčios *Magisteriumą*. Paskutinėje dalyje daugiausia remsiuosi Popiežiaus Pranciškaus kalba konferencijoje tema „(Per)mąstyti Europą – krikščionybės indėlis į Europos projekto ateitį“ (*(Re)Thinking Europe – a Christian Contribution*

to the Future of the European Project) surengtoje Europos Bendrijos vyskupų konferencijų komisijos (COMECE). Priežastis akivaizdi: susitikimo pavadinimas.

Tačiau prieš minint Popiežiaus Pranciškaus siūlymus, reikia padaryti tam tikras prielaidas.

Dabartinės nežinios akivaizdoje, o įvairiose šalyse stiprėjant nacionalizmo jausmui, – Italijoje dalis žiniasklaidos kalba apie „suverenizmą“, kilusį iš žmonių nepasitenkinimo Europos institucijomis, – reikia iš naujo patvirtinti, kad tautinių valstybių principas nepakankamas siekiant sukurti naują taikos tvarką.

Drįsti kalbėti apie Katalikų Bažnyčios, ar tiksliau – krikščionių, indėlių visiškai sekuliarios europietiškosios visuomenės akivaizdoje atrodo nerealistiška, bet mokslininkai aiškiai patvirtina, kad – priešingai paplitusiai nuomonei – sekuliarizacija nėra istorijos „paskutinis žodis“, tai nėra neįgijamas procesas. Galbūt reiktų kalbėti apie situaciją, nusakomą taip: religijos jėga ir tikėjimo silpnumas. Tai reiškia: religijos kaip „šventumo poreikio“ stiprėjimas atitinka tikėjimo krizę.

Be to, manau, gerai patvirtinti, kad krikščionių indėlis nekelia grėsmės valstybių sekuliarumui arba Europos Sąjungos institucijų nepriklausomybei, bet greičiau siekia jas praturtinti. Netgi turėtų būti apmąstytas pozityvus ir konstruktyvus vaidmuo, kurį religija apskritai vaidina, kuriant dialogui atvirą visuomenę.

Paskutine prielaida norėčiau atkreipti dėmesį, kad turint galvoje Europos Sąjungos šūkį „Suvienijusi įvairovę“, kur suvienijimas nereiškia vienodo politinio, ekonominio ir kultūrinio gyvenimo ar pasaulėžiūros, Katalikų Bažnyčia Europai gali parodyti tam tikrą modelį: vienovė tarp vietinių Europos bažnyčių „neneigiant istorinių aplinkybių pagimdytų skirtumų, vienija įvairias Europos dalis. Ta vienybė, kylanti iš bendro krikščioniškojo įkvėpimo, geba suderinti įvairias kultūrinės tradicijas ir iš visuomenės bei Bažnyčios reikalauja nepaliaujamai žengti tarpusavio pažinimo, atviro vis didesniam dalijimuisi kiekvieno vertybėmis, keliu“.

Dabar pereikime prie konkrečių Popiežiaus Pranciškaus beveik prieš metus pasiūlytų idėjų, kaip į Europą įnešti krikščioniškosios atsakomybės.

1. Kaip įprasta jo idėjoms ir asmenybei, Popiežius Pranciškus mano, jog krikščionys turi priminti Europai, „kad ji nėra vien statistikos ar institucijų rinkinys, bet yra sudaryta iš žmonių“: klausimai neturi virsti diskusijomis

vien apie skaičius. Tai yra dėl to, kad būtų išsaugota pagarba žmogaus orumui, žmogaus asmens svarbai, nes jis sukurtas Dievo pagal Jo paveikslą, taip pat kartu su savo teisėmis yra esminis atskaitos taškas Europos Konstitucijoje. Turime pripažinti, kad kalbant Europos klausimais dažnai susidaro įspūdis, jog piliečių nėra, tik balsai, nėra migrantų, tik kvotos, nėra darbuotojų, tik ekonomikos kūrėjai, nėra vargšų, tik skurdo ribos...

2. Kadangi krikščionys suvokia, kad jų tapatybė yra visų pirma santykinė, nes jie sujungti vienas su kitu kaip vieno kūno – Bažnyčios – nariai, „antrasis dalykas, kuriuo jie gali prisidėti prie Europos ateities... yra padėti atgauti priklausymo bendrijai jausmą“. Šiaip ar taip, įkūrėjai naujam politiniam dariniui įvardyti pasirinko būtent šį žodį.

3. Krikščių pareiga taip pat yra iš naujo patvirtinti, kad pirminė bendruomenė lieka šeimoje, kaip fundamentaliausioje vietoje, kurioje vyksta asmeninės tapatybės radimosi procesas. Šeimoje įvairovė vertinama ir kartu įtraukiama į vienovę. Analogiškai tokie santykiai pastebimi ir pilietinėje visuomenėje, su kuria krikščionys, būdami tikri dėl savo tapatybės, suprasdami, kas jie yra, pasirenge bendradarbiauti.

4. Prisiminus į tarnystę linkusią įkūrėjų laikyseną, įkvėptą taip pat ir jų tikėjimo, krikščionys yra kviečiami skatinti politinį dialogą ir grąžinti politikai orumą. Nereikia nė sakyti, kaip labai dialogas reikalingas šiandienos politikai: „labai dažnai matome, kad politika virsta priešingų jėgų susirėmimo vieta. Dialogo balsą keičia riksmas ir reikalavimai. Dažnai atrodo, kad pagrindinis tikslas yra nebe bendrasis gėris, ir taip mano vis daugiau piliečių. Ekstremistinės ir populistinės grupuotės daugelyje šalių randa derlingą dirvą; jų politinės žinios esmė – protestas, nesiūlant konstruktyvaus politinio projekto alternatyvos.“

5. Kita sritis, kur krikščionys gali pasiūlyti savo indėlį, yra Europos, kaip įtraukios bendruomenės, skatinimas. Tai sunki užduotis šiandien, kai migracijos klausimas pasidarė pagrindinis politinių konfrontacijų argumentas! Jei visos valdžios institucijos būtų įpareigosos spręsti šį klausimą „nepamiršdamos tinkamos valdžios dorybės, tai yra išminties“, ir brangindamos širdies atvirumą, o ne statydamos abejingumo ir baimės sienas, krikščionys savo ruožtu, sekdami Jėzaus žodžiais „buvau keleivis, ir mane priglaudėte“ (Mt 25, 35), privalėtų bendradarbiauti su valstybės valdžia, prižiūradami šį epochos reiškinį – priglausdami, saugodami, remdami bei integruodami migrantus ir pabėgėlius.

6. Galiausiai norėčiau paminėti labai svarbų Katalikų Bažnyčios indėlį, kuriant Europą, – jos socialinį mokymą. Šis mokymas turėjo nemenką įtaką vos prasidėjusiam Europos vienyjimosi procesui dėl Europos Bendrijos įkūrėjų auklėjimo ir religinių įsitikinimų. Bet socialinis mokymas, refleksijų principų, vertinimo normų ir veiksmo direktyvų visuma, gali teikti įkvėpimo ir mūsų laikų Europos politikai. Šiaip ar taip, subsidiarumo principas, įtvirtintas Europos Sąjungos sutartyje, aiškiai pasiskolintas iš katalikiškojo socialinio mokymo. Dar daugiau, kaip teigia Popiežius Pranciškus, plytos, reikalingos Europos statiniui suręsti, yra solidarumas, raida ir taika, jis taip pat remiasi socialiniu mokymu.

Jis turi galvoje, kad solidarumas, „brandžios bendruomenės kraujas“ ir kita subsidiarumo medalio pusė, „nėra jausmas miglotos užuojautos ar paviršutiniško gaudulio dėl blogio, kurį patyrė tokia daugybė asmenų, tiek artimų, tiek tolimų. Priešingai, tai tvirtas ir atkaklus nusistatymas dirbti dėl bendro gėrio, t. y. dėl visų ir kiekvieno gerovės, nes visi mes iš tiesų esame atsakingi už visus“.

Kalbant apie raidą, kai Popiežius Pranciškus sako, kad „Europa, iš naujo atradusi save kaip bendriją, neabejotinai taps *raidos šaltiniu* sau ir visam pasauliui“, jis neabejotinai nori susieti tai su Europos Sąjungos sutartimi. Lisabonos sutarties preambulėje netgi pripažįstamas ES ryžtas „skatinti savo tautų ekonominę ir socialinę pažangą, atsižvelgiant į nenutrūkstamos plėtros principą, vidaus rinkos sukūrimą, tvirtesnę sanglaudą ir aplinkos apsaugą“. Bet Popiežius Pranciškus neabejotinai mąsto apie raidos koncepciją, pasiūlytą Pal. Pauliaus VI 1967 m. ir tebegaliojančią šiandien. „Raida, – skaitome *Populorum progressio*, – yra naujasis taikos vardas, kad būtų autentiška, privalo būti visapusiška (integrali); ji turi skatinti kiekvieno žmogaus ir viso žmogaus raidą.“

Kai Popiežius Pranciškus skatina Europos krikščionis įsipareigoti būti *taikos pažadu*, jis mums visiems primena, kad taika nėra savaime suprantama, ir aiškiai užsimena apie „esminį rūpestį, įkvėpusį Romos sutarties signatarus po dviejų pasaulinių karų ir siaubingo smurto, padaryto tautų tautoms“. Bet dar daugiau, jis tikrai taip pat pagalvojo ir apie šv. Jono XXIII mokymą *Pacem in terris*, kuriame bet kokios ilgalaikės taikos būtina sąlyga laikomas pripažinimas, kad „kiekvienas paskiras vyras (ar moteris) tikrai yra asmuo. Tai yra, jis iš prigimties apdovanotas protu ir laisva valia. Todėl jis turi teises ir pareigas, kurios visos yra tiesioginis jo prigimties rezultatas.

Šios teisės ir pareigos yra visuotinės ir nepažeistinos, todėl visiškai neat-siejamos“. Ar ne toks pat įsitikinimas yra ir Europos Sąjungos pamatas? Ir, norėčiau pridurti, ar ne toks pat įsitikinimas daugybę žmonių, migrantų ir pabėgėlių, atginė į Europą, kad būtų pripažintos jų teisės?

* * *

Apibendrinant: Popiežius Pranciškus mėgsta kalbėti konkrečiai, tai gerai žinoma, bet jis taip pat mąsto ir kaip vizionierius, ypač kai turi suteikti vilties jaunimui, šiuo atveju Europos: „Protu ir širdimi, viltingai ir iš tuščios nostalgijos, kaip sūnus, iš naujo atrandantis Motinoje Europoje savo gyvenimo ir tikėjimo šaknis, svajoju apie naują europietiškąjį humanizmą, kuriam reikės „nepaliamajam stengtis humanizuoti“ ir pasitelkti „atmintį, drąsą ir tvirtą bei žmonišką utopinę viziją“. Svajoju apie Europą, kuri tebėra jauna, tebegali būti motina: motina, kuri turi gyvybę, nes ją gerbia ir teikia gyvenimo viltį“.

Taigi, į vaistą Europos sukeltai migrenai gydyti pridėkime ir truputį tvirto utopinio tikėjimo.

Iš anglų kalbos vertė Gabrielė Gailiūtė-Bernotienė